

Animalistički svijet Maje Gluščević s posebnim osvrtom na djela Bundaš iz petog be, Džeki zvani Simpa, Neman u gradskom parku

Iveljić, Ivona

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:670694>

Rights / Prava: [Attribution-ShareAlike 3.0 Unported](#)/[Imenovanje-Dijeli pod istim uvjetima 3.0](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-05-05**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Ivona Iveljić

**ANIMALISTIČKI SVIJET MAJE GLUŠČEVIĆ S
POSEBNIM OSVRTOM NA DJELA *BUNDAŠ IZ
PETOG BE, DŽEKI ZVANI SIMPA, NEMAN U
GRADSKOM PARKU***

Završni rad

Petrinja, rujan, 2021.

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ**

Ivona Iveljić

**ANIMALISTIČKI SVIJET MAJE GLUŠČEVIĆ S
POSEBNIM OSVRTOM NA DJELA *BUNDAŠ IZ PETOG
BE, DŽEKI ZVANI SIMPA, NEMAN U GRADSKOM
PARKU***

Završni rad

MENTOR RADA: doc. dr. sc. Sanja Lovrić Kralj

Petrinja, rujan 2021.

SAŽETAK

Animalistika novija je disciplina koja se javlja sedamdesetih godina 20. st., a jedna od njezinih grana je svakako književna animalistika. Interes čovjeka za životinje u književnim tekstovima javlja od samih početaka pisma, a u kontekstu odrastanja, dječji je svijet preplavljen životinjama i životinjskim likovima. Stoga je animalistički kontekst neizostavno mjesto istraživanja u dječjoj književnosti. Književnu animalistiku različiti teoretičari definiraju na različite načine, a ono što je zajedničko svim definicijama je to da animalistika prikazuje stanja, osobine i aktivnost životinja u književnim djelima. U dječjoj književnoj animalistici najčešće razlikujemo dva osnovna pristupa: antropomorfni i realistični, iako je teorijsko pitanje postoji li uopće mogućnost u potpunosti realističkog prikaza životinje (u dječjoj književnosti). Maja Gluščević je svakako među najznačajnijim hrvatskim predstavnicima hrvatskog animalističkog romana, a njezin pristup životinjskim likovima se uglavnom smatra realističkim. U svojim djelima prikazuje zajedništvo između djeteta i životinja, njihovo prijateljstvo, ljubav i odanost. Cilj ovog završnog rada je kroz odabrani opus prikazati karakteristike animalističke proze Maje Gluščević, uočiti važnost i ulogu lika psa te analizirati animalistički prikaz pasa i njihovu komunikaciju. U radu će se poseban fokus u analizi usmjeriti na djela: *Bundaš iz petog be*, *Džeki zvani Simpa*, *Neman u gradskom parku*.

Ključne riječi: animalistička dječja književnosti, Maja Gluščević, djeca, lik psa, animalistički prikaz psa, dječji i životinjski međuodnosi

SUMMARY

Animalistics is a newer discipline that emerged in the 1970s, and one of its branches is certainly literary animalistics. Man's interest in animals in literary texts arises from the very beginnings of writing, and in the context of growing up, children's world is flooded with animals and animal characters. Therefore, the animalistic context is an indispensable place of research in children's literature. Literary animalistics is defined by different theorists in different ways, and what is common to all definitions is that animalistics depicts the states, characteristics, and activity of animals in literary works. In children's literary animalistics, we most often distinguish between two basic approaches: anthropomorphic and realistic, although the theoretical question is whether there is a possibility of a completely realistic depiction of animals (in children's literature). Maja Gluščević is certainly among the most important Croatian representatives of the Croatian animalistic novel, and her approach to animal characters is generally considered realistic. In her works she depicts the communion between child and animal, their friendship, love and loyalty. The aim of this final thesis is to present the characteristics of animalistic prose by Maja Gluščević through the selected work, to notice the importance and role of the dog character and to analyze the animalistic presentation of dogs and their communication. This thesis will be particularly focused on these works: *Bundaš iz petog be*, *Džeki zvani Simpa*, *Neman u gradskom parku*.

Key words: animalistic children's literature, Maja Gluščević, children, dog character, animalistic depiction of a dog, relationship between children and animals

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. ANIMALISTIKA U DJEČJOJ KNJIŽEVNOSTI.....	2
2.1. Animalistička proza.....	4
2.1.1. Načini sporazumijevanja životinja i ljudi u animalističkoj prozi.....	7
3. BIOGRAFIJA I STVARALAŠTVO MAJE GLUŠČEVIĆ	8
4. ANALIZA LIKA PSA U ODABRANOM OPUSU MAJE GLUŠČEVIĆ.....	11
4.1. Animalistički prikaz lika psa	13
4.1.1. Analiza psećeg govora i komunikacije	18
4.2. Analiza odnosa psećih i dječjih likova	20
4.2.1. Uzajamna bliskost psa i djece	20
4.2.2. Neprimjereno postupanje djece prema psu	23
4.2.3. Briga i odgovornost djeteta prema psu.....	25
4.2.4. Privrženost i odanost psa svom malom vlasniku	27
4.2.5. Pseći međuodnosi.....	28
5. ZAKLJUČAK.....	31
LITERATURA.....	33

1. UVOD

U današnje vrijeme životinje su prisutne u svim sferama dječjeg života. Djeca se s njima susreću od svoje najranije dobi preko glazbe, igračaka, animiranih i igranih filmova, književnosti, a veliki broj djece posjeduje kućne ljubimce s kojima ostvaruju poseban odnos i povezanost. Koliko je važan odnos između djece i životinja pokazuje nam činjenica da su životinje kao likovi utkani u same početke dječje književnosti. U kontekstu hrvatske dječje književnosti najbolji je primjer koji nam to dokazuje prijevod animalističko-religioznog djela *Genoveva* autora Christoph von Schmida iz 1846. godine koji postaje najpopularnija dječja knjiga u narednih sto godina. (Majhut i Lovrić, 2012) Kroz brojna animalistička književna djela djeca u životinjama pronalaze prijatelje, ali i oslonac s kojim mogu podijeliti svoju sreću, tugu, tajne i strahove. U takvim književnim djelima životinje se prikazuju na dva načina: antropomorfno i naturalistički. (Diklić, Težak i Zalar, 1996) Antropomorfni prikaz, takozvani stariji prikaz, najprisutniji je u književnim vrstama poput bajke i basne te kroz takav prikaz životinje poprimaju ljudske osobine. S druge strane naturalistički prikaz, kako i sam naziv govori, nastoji životinjski lik prikazati što realnije i prirodnije te se on kao takav sve češće upotrebljava u suvremenijoj dječjoj animalističkoj književnosti.

Životinjski lik je daleko zanimljiviji u naturalističkoj priči koja se oslobodila fantastike i basnovitog predznaka. Takav pristup životinji u priči je sve češći, kao posljedica sve jače urbanizacije i tehnokracije koja pojačava glas za prirodom, nepatvorenim i divljom (Težak, 1991: 49)

Upravo na naturalistički, realistički način piše autorica Maja Gluščević, koja je jedna od najznačajnijih predstavnica hrvatske animalističke dječje književnosti s naglaskom na animalistički dječji roman. Ona kroz svoja djela životinjama pristupa s puno ljubavi i topline te nastoji prikazati prijateljstvo i povezanost sa životinjama u svim životnim prilikama. Kroz poglavlja ovog završnog rada upoznat ćemo se s animalističkom dječjom književnošću, bogatim animalističkim književnim radom i opusom Maje Gluščević te ćemo na kraju analizirati animalistički prikaz pasa i vrste njihova međusobna odnosa i odnosa s djecom kroz djela *Bundaš iz petog be*, *Džeki zvani Simpa*, *Neman u gradskom parku*.

2. ANIMALISTIKA U DJEČJOJ KNJIŽEVNOSTI

Životinje su jedna od najzastupljenije vrste likova dječje književnosti. „Ima ih u narodnim pričama i dječjoj usmenoj poeziji, u njihove su likove obučeni ljudski tipovi u basnama, u umjetničkoj priči i romanu o djetinjstvu imaju i pratilačke i glavne uloge, a mogu se sresti u avanturističkom romanu i znanstvenoj fantastici, dok u slikovnici gospodare.“ (Crnković, Težak, 2002: 28) Upravo životinje u dječjoj književnosti, njihovu ulogu i karakter proučava poseban dio dječje književnosti koji se naziva animalistika. Važno je naglasiti da se animalistika kao znanstvena disciplina počinje razvijati od 1970. godina, a obuhvaća discipline poput filozofije, sociologije, antropologije, religije, etike. Autor Crnković (1967) navodi kako animalistika ima stalno mjesto u dječjoj književnosti od njezinih početaka pa sve do danas. Animalistika se naime definira na različite načine, ali ono što je zajedničko svim definicijama je to da ona prikazuje osobine, stanja i aktivnosti životinja u različitim književnim vrstama kao što su basna, pripovijetka, roman, novela i druge. U literaturi hrvatskih autora također možemo pronaći različite definicije, a autor Milan Crnković u svojoj knjizi *Dječja književnost* ističe kako je animalistika zapravo veza između djeteta i prirode te kako dijete konstantno traži i teži takovom doživljaju prirode. (Crnković, 1984) Teoretičarke Marijana Hameršak i Dubravka Zima u svojoj knjizi *Uvod u dječju književnost* naglašavaju da je realističnost prikaza životinjskih likova u dječjoj književnosti dvojbeni te da je ona često produkt ljudskog konstrukta:

...želimo naglasiti da su životinje u dječjoj književnosti tekstualni, verbalni, i vizualni konstrukti, a ne tek preslika autonomnog i od čovjeka neovisnog životinjskog svijeta. (Hameršak, Zima, 2015: 312)

...životinje su kompleksne ličnosti, možemo ih promatrati kao karaktere. Pisac ocrta njihove namjere strasti, nagone, radost, pohlepu, glad, strah, zadovoljstvo i zloradost. (Hameršak, Zima, 2015: 313)

Animalistiku, tj. prikaz i doživljaj životinja u književnim djelima najčešće dijelimo na dva načina. Prvi način je taj da se životinje prikazuju i doživljavaju antropomorfno, a drugi način je prikazivanje i doživljavanje životinja realistično. U antropomorfnom prikazu životinje poprimaju ljudske osobine, dok se u realističnom načinu prikaza one prikazuju onakvim kakve jesu u stvarnosti sa svim svojim vrlinama, manama, instinktima, navikama bez dodavanja ljudskih osobina.

Antropomorfni način je češće u uporabi, a ima više varijanti. U nekih su pisaca životinje kao u basnama samo simboli ljudskih tipova i moralnih karaktera, samo maske da se izrazi neko zapažanje i misao o ljudima, ali ima i autora s izvrsnim prodiranjem u psihologiju životinje i sa sposobnošću njihova reljefnog ocrtavanja, koji svojim četveronožnim junacima stavljaju u usta riječi samo zato da bi fabula bila zanimljiva, psihološki iznijansirana i dramski napetija. Između ta dva ekstrema antropomorfnost ima, nužno, cijeli niz prijelaznih oblika (Diklić, Težak i Zalar 1996: 220)

Između ta dva načina tumačenja životinja unutar animalistike prema autoru Milanu Crnkoviću postoje još četiri podtipa koje navodi u svom djelu *Dječja književnost*, a to su:

1. antropomorfno prikazivanje životinja gdje antropomorfnost nije svrha da podcrtava zbiljske osobine životinja, nego ima druge ciljeve; 2. prikazivanje životinja s dodavanjem nekih ljudskih osobina (govor), ali te dodatne osobine samo brže i jednostavnije informiraju o onome što životinja osjeća i čini; 3. realističko opisivanje životinja na temelju zapažanja i promatranja; 4. kombinacija umjetničkog i naučnog opisivanja životinjskog svijeta gdje su naučni podaci uklopljeni u doživljaj prirode. (Crnković, 1984: 170)

S obzirom da su životinje prisutne u svim rodovima, vrstama i sferama dječje književnosti one ishodno tome poprimaju različite uloge. Autori Crnković i Težak (2002) ističu kako se životinje u poeziji prikazuju kao doživljaj prirode, u narodnim pričama pojavljuju se kao neprijatelji ili pomagači glavnog lika, a ponekad i kao humoristični samostalni junaci. U umjetničkim pričama životinje se prikazuju antropomorfno, a često i kao lutke koje se oživljavaju i ponašaju u skladu s osobinama i obilježjima određene životinje. U basnama i alegorijskim pričama predstavljaju određene simbole.

Autorica Batinić (2013) u svojoj knjizi *U carstvu životinja* ističe da u svjetskim razmjerima opus dječje animalističke književnosti doživljava svoj procvat u 19. stoljeću kada u Americi većina ljudi živi na farmama pa dječje pjesmice o pastirima i mljekaricama postaju odraz sve veće prisutnosti životinja u dječjoj svakodnevici pa i samoj književnosti. Uspoređujući taj podatak s našim časopisom *Smilje* autorica uočava da se slična situacija dogodila u manje-više svim zemljama zahvaćenim industrijskom revolucijom pa tako posljedično i u hrvatskom kontekstu. U novije doba taj se opus još više proširuje time što neke životinje postaju kućni ljubimci te se razvija još intenzivnija povezanosti između djeteta i životinja.

Djeca se počinju povjeravati životinjama, dijele s njima svoje emocije, strahove i tajne, a životinja zauzima ulogu nekritičke publike, prijatelja, pratitelja koji može razumjeti emocionalno stanje djeteta. Upravo takav odnos djeteta i životinje pogoduje i razvoju emocionalne inteligencije djeteta jer prilikom njihova međusobna dijaloga koji uključuje geste, govor tijela i ton djetetov neverbalni kanal uvijek ostaje otvoren. Studije također pokazuju kako djeca koja imaju kućne ljubimce s kojima su svakodnevno u kontaktu razvijaju veću sposobnost empatije i bolje procjenjuju osjećaje drugih ljudi u različitim situacijama. (Batinić, 2013) Upravo su ove spoznaje pridonijele tome da se dječja književna animalistika nastavila sve više razvijati te su mnogobrojni pisci našli i još uvijek nalaze nadahnuće upravo u ljepoti tog odnosa između djeteta i životinja.

2.1. Animalistička proza

Dječju prozu kao vodeću književnu vrstu autori dijele na različite načine. Tako Hranjec (2006) dijeli prozu na: pripovijetku, novelu i roman. Autori Crnković i Težak (2002) u svom djelu *Povijest hrvatske dječje književnosti od početaka do 1955. godine* prozu s naglaskom na priči, dijele prema više kriterija:

1. Po strukturi: bajka i fantastična priča
2. Po postanku: narodna i umjetnička
3. Po tipu čudesnog: alegorijska, mitološka, hiperbolička, fantastična i nadrealistička
4. Po namjerni, efektu ili podtekstu: simbolična, filozofska, poučna, humoristična, moralistička, basna, priča kao igra
5. Po odnosu prema tradiciji: klasična, starinska, moderna
6. Po elementu: kumulativna, priča koja izgrađuje sustave suprotne postojećim na temelju nonsense alegorije i logike
7. po završetku: priča sa sretnim završetkom, nesretnim završetkom i nesretnim završetkom gdje ne možemo odlučiti radi li se o sreći ili nesreći
8. po junacima u odnosu na djecu: priča s djecom junacima i priča u kojoj junaci nisu djeca

9. po odnosu prema igri riječima: priča s igrom riječima i priča u kojoj nije prisutna igra riječi

Na tu podjelu oslanja se i Dubravka Težak u svojoj knjizi *Hrvatska poratna dječja priča* podijelivši suvremenu dječju priču na tri podvrste: bajku, pripovijetku i fantastičnu priču. S druge strane autori Zalar, Hranjec i Skok u svojim se djelima osvrću na roman kao vodeću vrstu proze dječje književnosti. Skok (1991) dječju prozu s naglaskom na roman prema strukturi i tematici dijeli na: akcijski, autobiografski, akcijsko-socijalni, animalistički, pustolovni, kriminalistički, znanstveno-fantastični, povijesni, omladinski, humoristični, ljubavni, ludisitički dječji roman, roman-bajka.

Animalistička proza obuhvaća različite književne vrste: bajke, basne, životinjske epove, animalističke romane i bestijarije. Unutar tih književnih vrsta životinje se prikazuju kroz različite stupnjeve antropomorfnosti:

1. Stupanj čini realistički i naturalistični prikaz na temelju autorova zapažanja i promatranja
2. Stupanj čini fantastični prikaz u kojem životinje poprimaju osobine ljudskog bića (govore, hodaju uspravno, ocrtavaju ljudski karakter)
3. Stupanj čini derivirani prikaz životinja karakterističan za novije vrijeme u kojem se oživljavaju igračke i predmeti životinjskih likova (Hameršak i Zima, 2015)

U hrvatskim okvirima gledano, bogati opus animalističke proze započinje djelom *Genoveva* autora Christopha Schmida (1810., prev. 1846.) koje se smatra prvom dječjom animalističkom knjigom, a motiv košute odnosno jelena i laneta postaje najčešći motiv buduće animalističke proze. To dokazuju i djela hrvatske dječje književnosti poput *Bijelog jelena* Vladimira Nazora (1913.), laneta *Pirga* Anđelke Martić (1953.) i *Jelenka* Obrada i Maje Gluščević (1982.) (usp. Majhut, Lovrić, 2012). Od objavljivanja priče *Genofevina košuta* Vladimira Nazora 1921. u časopisu *Omladina* košuta, odnosno životinja, počinje se prikazivati i kao glavni lik, tj. junak što se posebno eksploatira tijekom 1930-ih, koje Hameršak i Zima (2015) prepoznaju kao razdoblje pojačane produkcije dječjih romana. Autorice Hameršak i Zima (2015) kao primjere romana sa životinjom u ulozi junaka navode romane *Zgoda i nezgoda Ciplića i Njuškalića* (1935.) Antice Juras-Ljubić, *Gojka: po svem svijetu proslavljena majmuna-čovjeka* (1936.) Josipa Selaka. Javljaju se i hrvatski dječji romani u kojima

ulogu pripovjedača preuzima životinja. Jedan od takvih romana je roman *Šarko* Vladimira nazora iz 1928. Batinić (2013) istražujući hrvatske dječje časopise navodi kako su se i kraća prozna djela povijesno obogaćivala životinjskim likovima i to na način da se u prikazu životinja udaljavalo od ustaljenog šablonskog prikaza u kojem životinje služe poučnoj svrsi prema zabavnoj i estetskoj.

Uzimajući u obzir različit način tumačenja animalističke proze i njenih obilježja. Uočavamo da su romani i pripovijetke o životinjama vrlo složeni i specifični žanr. Animalistička proza tako obuhvaća djela namijenjena isključivo djeci, ali i djela namijenjena i djeci i odraslima te djela za odrasle. Diklić, Težak i Zalar (1996) ističu da prilikom nastajanja animalističke proze većina pisaca djela nisu ciljano namjenjivala djeci nego su im životinje poslužile kao inspiracija, ali s obzirom da životinje i djeca imaju usko povezan odnos tako su i takva djela s vremenom postala namijenjena malim čitateljima.

Koliko je animalistički žanr značajan dio dječje književnosti govori činjenica da je animalistička proza preuzela veliki dio obavezne dječje školske lektire. Visković (2009) tako ističe neka od najveličanstvenijih svjetskih djela animalističke proze:

Ezopove, La Fontaineove i Krilovljeve basne, neke Andersenove i Grimmove bajke, *Mačak u čizmama* i *Crvenkapica* Ch.Perraulta, *Alica u Zemlji čudesa* Lewisa Carrola kao prekretnica k luckastoj i nesputanoj fantaziji, *Knjiga o džungli* R. Kiplinga, gdje je životinjska egzotika kolonijalne Indije prvi put i na human način predstavljena djeci; knjige Hugha Hoftinga o doktoru Dolittleu, koji razgovara sa životinjama i pomaže im u svojim pustolovinama. Životinje nastanjuju i većinu knjiga za djecu koje u strogom smislu me pripadaju animalističkom žanru, npr. *Robinson Crusoe* i *Pipi Duga Čarapa*. (Visković, 2009: 293-294)

U svojoj knjizi *Hrvatski dječji roman* (1998) Stjepan Hranjec navodi brojne suvremene hrvatske pisce dječje animalističke proze. Među njima se ističu: Kazimir Klarić s romanima *Imam rep* (1976.) i *Mrnjau, grizu me* (1976.), Višnja Stahuljak s prozom *Djevojčica i paun* (1979.), *Don od Tromeđe* (1986.), *Začarani putovi* (1979.). Božidar Prosenjak s romanom *Divlji konj* (1989.), za koji je dobio nagradu Grigor Vitez i Ivana Brlić-Mažuranić, Ivan Tomičević s romanom *Pasja posla* (1995.) te Maja Gluščević s brojnim animalističkim romanima.

2.1.1. Načini sporazumijevanja životinja i ljudi u animalističkoj prozi

Kada govorimo o animalističkoj prozi dolazimo do jedne od njezinih bitnih odrednica, a to je način komuniciranja i sporazumijevanja među životinjama te među životinjama i ljudima.

Ipak se u velikom broju romana o životinjama na jednom području odstupa od „čiste“ stvarnosti. Riječ je o načinu međusobnog sporazumijevanja životinja, pa i o sporazumijevanju s ljudima, odnosno o jeziku kojim životinje govore ili zapravo o tome da uopće govore. (Crnković, Težak, 2002: 28)

Crnković i Težak (2002) navode dva načina sporazumijevanja životinja u animalističkoj prozi:

1. Prvi način je taj da se „opišu pokreti, zvukovi koje životinja proizvodi ili uopće promjene u ponašanju životinje te se iz toga zaključi što životinja „govori“.“ (Crnković, Težak, 2002: 29)
2. Drugi način je prevođenje u ljudski jezik „pa se u romanu pisac slobodno služi svim prednostima koje daje dijalog i svako drugo izražavanje osjećaja, htijenja, upozoravanja itd.“ (Crnković, Težak, 2002: 29)

Prema navedenom uočavamo da je govor životinja samo prividna antropomorfna značajka, ali se on može pretvoriti u zamku koja nas upućuje na pravu antropomorfnost. To se događa u slučaju da pisac dopusti da životinje samostalno izražavaju sudove, osjećaje i razmišljanja koja nisu u skladu s životinjskom prirodom i mogućnostima. Uz da dva načina sporazumijevanja u animalističkoj prozi, autori također smatraju da se životinje sporazumijevaju svojim osobnim jezičnim sustavom koji je ljudima nepoznat te ga oni ne mogu otkriti.

3. BIOGRAFIJA I STVARALAŠTVO MAJE GLUŠČEVIĆ

Maja Gluščević (6. siječnja 1932. – 7. travnja 2021.) hrvatska je književnica i jedna od najpoznatijih spisateljica dječje animalističke proze. Kćer je poznatog i uglednog hrvatskog umjetnika i ilustratora, Vladimira Kirina. Na Filozofskom fakultetu u Zagrebu diplomirala je studij anglistike i germanistike. (Kujundžić, 2015) U književnosti se pojavila osamdesetih godina prošlog stoljeća kada počinje objavljivati svoje prve dječje romane. Tako je svoja prva dva dječja romana koji su nastali prema igrano-filmskom scenariju, objavila u suautorstvu sa svojim suprugom, redateljem i scenaristom Obradom Gluščevićem. Riječ je o romanima *Jelenko* (1982.) i *Vuk samotanjak* (1983.). Svoj prvi samostalni dječji roman *Bundaš iz petog be* objavljuje 1987. godine. Riječ je o romanu čiji je glavni lik niski, sitan dječak Pero koji se iz Velike Gorice preselio sa svojom obitelji u Zagreb. Pero je jako volio svoj prijašnji život u Velikoj Gorici, a posebno svoje prijatelje te se bojao da se neće moći snaći u novoj sredini niti pronaći nove prijatelje. Perin strah se ostvario dolaskom u njegov novi V. b razred. Bio je jako tužan zbog neprihvaćenosti od strane djece u novoj sredini.

Odlazili bi niz ulicu, bučni i veseli, zaokupljeni nekim svojim razgovorima, ne obazirući se na njega (Gluščević, 1987:19)

Tako je Pero kratko vrijeme svog života u Zgrebu proveo u samoći, ali onda se pojavio pas Bundaš i sve se promijenilo.

Nakon njezina samostalnog prvijenca, Maja Gluščević nastavlja pisati te 90-ih godina objavljuje sedam romana, a od toga dva s tematikom Domovinskog rata. Riječ je o romanima *Bijeg u košari* (1992.) i *Ivin Vučko* (1995). (Zima, 2011) Roman *Bijeg u košari* je ratni dječji roman čija se radnja odvija u Dalmatinskoj zagori, točnije u malom selu pokraj Knina. U romanu pratimo priču dječaka Jerka i magarca Sivka koji za vrijeme Domovinskog rata bježe i pokušavaju doći na sigurno. (Kujundžić, 2015) Slična sudbina zadesila je i likove romana *Ivin Vučko*. Ivo je dječak koji živi u malom slavonskom selu, ali je zbog rata morao napustiti svoj dom. Njegov pas Vučko nije mogao poći s njim, ali su na kraju ipak pronašli način da budu opet zajedno. Upravo se ovaj roman smatra najuspješnijim romanom Maje Gluščević za koji je dobila nagradu „Grigor Vitez“.

Uz romane s ratnom tematikom autorica objavljuje tri romana u kojima nastoji opisati odnos dječje i odrasle zajednice prema životinjama. Riječ je o romanima *Klopka za medvjedića* (1994.), *Neman u gradskom parku* (1995.) i *Tko je oteo Dolores* (1997.).

Roman *Klopka za medvjedića* nastao je između dva ratna romana. Ovaj roman nastao je prema priči koju je autorica čula od mještana ličkog sela kada je tražila glumca za ulogu u filmu Vuk samotnjak. U njemu autorica nastoji prikazati odnos između životinjskog i ljudskog svijeta, odnosno pripovijeda o lošoj naravi ljudi, koji zbog novca žele nauditi životinjama.

Neman u gradskom parku roman je u kojem Maja Gluščević po prvi put u svojim romanima u ulogu glavnog lika uvodi žensku osobu. Roman govori o prijateljstvu djevojčice Brankice i psa Bucka. Brankica ulaže veliki napor kako bih nagovorila roditelje da joj kupe psa, a kad ga dobije pokušava ga zaštititi od optužbi kako napada druge pse u parku. (Kujundžić, 2015) Ovaj roman smatra se jako uspješnim jer „autorica u djelu očituje izvanredan dar zapažanja, dobro uočava sve što čini bitne komponente dječjeg života, shvaća što djecu privlači i oduševljava, a što ih rastužuje i boli. Zna kako će djeca u određenim prilikama reagirati, a iz toga proizlazi uvjerljivost i suvremenost ovog romana.“ (Težak, 2008: 63)

Tko je oteo Dolores je roman koji žanrovski možemo svrstati u kriminalistički, animalistički i u roman o dječjoj družbi. Radnja romana usmjerena je na dječju družbu koja postaje detektivski tim i traži nestalu papigu Dolores. Glavni likovi romana su dječaci Srećko i Krešo koji od svog djeda nasljeđuju papigu Dolores. Na kraju dječja družba uspije pronaći nestalu papigu, ali i pomoći njezinu otmičaru da postane bolja osoba.

Uz animalističke romane Maja Gluščević napisala je i autobiografski dječji roman pod nazivom *Odrastanje* (1995.). U njemu autorica govori o svojim ljetnim odmorima s obitelji na Hvaru, o životu u Samoboru, prijateljstvima, prvim ljubavima i školskim danima. (Kujundžić, 2015) Upravo je iz jednog poglavlja romana *Odrastanje* koje govori o kućnom ljubimcu njene obitelji, nastalo djelo *Priča o tatinoj vjeverici*, koje je objavila 1998. godine. (Kujundžić, 2015) 1999. godine autorica objavljuje preradu romana Jelenko pod nazivom *Priča o Jelenku*. Roman govori o lanetu koje je ostalo bez majke, a koje su djeca spasila i zaštitila.

2003. godine napisala je roman *Džeki Zvani Simpa*. Nadahnuće za ovaj roman pronašla je u psu svojih susjeda. Naime Džeki je bio pas tužne sudbine, svezan na lancu ispred kuće gdje je besciljno provodio svoje dane. Autoricu je jako rastuživala Džekijeva sudbina te je odlučila napisati roman o njemu kako bi mu barem na papiru priuštila zabavan pseći život pun pustolovina.

U razdoblju između 2004. i 2007. godine objavljuje tri romana čiji je glavni lik dječak Frane. Riječ je o romanima *Tajna tihe uvale* (2004.), *Tajanstveni svjetionik* (2005.) i *Lovci na potonulo blago* (2007.) Hranjec (2006) je roman *Tajna tihe uvale* žanrovski smjestio u dječji animalistički krimić, a pod isti književni žanr možemo smjestiti i romane *Tajanstveni svjetionik* i *Lovci na potonulo blago*.

Zbirku priča pod nazivom *Piko i Argo* objavila je 2006. godine. Riječ je o zbirci od šest pripovijetki koje govore o pustolovinama malo mješanca Pika i velikog psa Arga. Budući da su Piko i Argo bili psi autoričine tete, kroz ove se pripovijetke prisjeća stvarnih događaja iz svog djetinjstva. Zbirka obuhvaća sljedećih šest pripovijedaka: *Kako su Piki i Argo otkrili lopova*, *Kako je Piki spasio Franceka*, *Kako je Argo završio na lancu*, *Piki i Evičina lutka*, *Potruga za Pikijem* i *Tetina Sabinka*.

Tišina, snima se! roman je objavljen 2008. godine. Govori o autoričnim doživljajima sa snimanja filma *Vuk samotnjak*. Kujundžić (2015) za ovaj roman kaže kako je on „neobičan i inovativan spoj animalističkog i dokumentarnog romana, memoarske proze i romaneskne fikcije.“ (Kujundžić, 2015: 30) 2009. godine objavljuje roman *Opasan izlet*, a 2011. *Doričin dnevnik*. Upravo za ta dva romana Kujundžić (2015) kaže kako odudaraju od njezina dosadašnjeg opusa jer u njima autorica izostavlja animalističku tematiku i pustolovni karakter.

Ono što karakterizira sve autoričine romane je odnos djeteta prema životinji koji je metaforično shvaćen kao djelovanje ljudske naravi i ponašanja te je ujedno i faktor koji pomaže dječjoj skupini kako bi se ujedinila u zajednicu. Dijete kao dio dječje zajednice dobiva mogućnost izražavanja svoje osobnosti čija je bitna sastavnica ljubav i osjećaj za životinje. Upravo ta ljubav i povezanost sa životinjama djeluje kao pokretač za dijete te ga vodi ka pustolovinama, kršenju pravila odrasle zajednice, ali isto tako popravljajući karakter i postupke negativnih dječjih likova. Što se tiče odnosa odraslih i djece u autoričnim romanima djeca provode većinu vremena u dječjoj zajednici u kojoj izostaje nadzor odraslih pa se njihov odnos temelji na poslušnosti.

(Zima, 2011) Bez obzira na različitost motiva u autoričnim dječjim romanima ono što je zajedničko svim romanima je sama struktura. Naime u prvom planu je dječji lik koji uspostavlja prijateljski odnos sa životinjom, a upravo taj odnos učvršćuje dječju zajednicu koja nasuprot sebe ima (ne)dječjeg lika koji ju nastoji ugroziti. Ovakva struktura i način pisanja izostaju jedino u romanima o ratu. U njima je struktura usmjerena ka pustolovnom romanu u kojem dijete i životinja svojim prijateljstvom nastoje nadvladati ratnu opasnost. (Zima, 2011)

4. ANALIZA LIKA PSA U ODABRANOM OPUSU MAJE GLUŠČEVIĆ

U ovom dijelu rada analizirat će se lik psa u odabranom opusu Maje Gluščević. Upoznat ćemo se s važnošću lika psa u dječjoj književnosti, analizirat ćemo animalistički prikaz psa te ćemo na kraju uvidjeti tipove odnosa pasa međusobno i s dječjim likovima. Analiza će se temeljiti na djelima *Bundaš iz petog be*, *Neman u gradskom parku* i *Džeki zvani Simpa*.

Pas je čovjekov najbolji prijatelj, poznata je tvrdnja koja nam ukazuje na važnost prisutnosti ove životinje u životu ljudi, a posebice djece. On čovjeku pruža nesebičnu životinjsku ljubav, prijateljstvo, oslonac i odanost, a zauzvrat dobiva čovjekovu ljubav, pažnju i brigu za zadovoljavanje svojih životnih potreba. Upravo ova neraskidiva veza i ovisnost čovjeka i psa postala je nadahnuće mnogim piscima među kojima se posebno ističe Maja Gluščević. U njezinu bogatu opusu psi postaju glavni i sporedni likovi kroz čije se pustolovine uviđa veza između psa i čovjeka, njihovo prijateljstvo, odanost i zaštitničko ponašanje. Prvi psi s kojima se autorica susrela su psi njezine tete, Piki i Argo. Oni su bili pokretač autoričine ljubavi prema ovoj životinjskoj vrsti te je o njima napisala i knjigu priča.

U romanu *Džeki zvani Simpa* autorica je posebnu važnost posvetila liku psa. Naime roman je prepun psećih likova te u njemu upoznajemo glavnog lika Džekija i njegovu družinu, pse Terija, Bena s kojima je živio u istoj ulici te kujicu Lilu.

Ben, Teri i Džeki živjeli su u istoj ulici. Ulica se zapravo zvala Samoborska, ali su je žitelji prozvali Cvjetna jer su u njoj sve kuće bile okružene vrtovima punim prekrasnog cvijeća. Dakako da se nitko ne bi previše začudio ni da su je žitelji prozvali: Lajava ulica!- i to zato što su se Ben, Teri i Džek, koji su bili

prvi susjedi, po čitave dane zabavljali lajući jedan na drugoga. (Glušćević, 2003: 5)

Lila je živjela na kraju Cvjetne ulice, ondje gdje ulica završava, a započinju livade. Živjela je u kućici boje meda, okružena vrtom punim mirisnih jorgovana. (Glušćević, 2003: 16)

Glavnu ulogu u radnji ovog romana ima ljupka pseća družina čije pustolovine pratimo od njihova zajedničkog bijega pa sve do Džekijeva nova života. Ljudska uloga u ovom romanu usmjerena je isključivo kao pomoć u pokretanju i zaplitanju same radnje. Tako su primjerice Džekijevi vlasnici privezavši ga za lanac u dvorištu zaslužni za njegov bijeg koji pokreće samu radnju romana i ujedinjuje ovu družinu u njihovim budućim pustolovinama. Kroz sam roman možemo uvidjeti pseću prirodnu potrebu za ljubavlju, pažnjom i pripadanjem kroz zauzimanje uloge u čovjekovu životu kao njegova kućna ljubimca. Tako se primjerice kujica Lila umiljava kako bi zadovoljila svoju potrebu za pažnjom, dok Džeki želi pronaći vlasnika koji će ga udomiti u svoj dom.

Bundaš iz petog be roman je u kojem upoznajemo psa Bundaa. Bundaš je krupan, kuštravi pas koji u potrazi za vlasnikom neočekivano nailazi na dječaka Peru.

Sjedio je sam samcat, stisnut kraj klupe, sav moker i blatnjav te izgubljenim pogledom gledao oko sebe kao da nekoga traži očima. Kad je opazio Peru, podigao se i polako mu krenuo u susret. U prvi mah malo se preplašio tog ogromnog čupavog bundaa, ali kad mu je pas prišao bliže i prijateljski zamahnuo repom, ohrabrio se. (Glušćević, 1987: 20)

U samom romanu Bundaš kao lik ima ulogu glavnog pokretača i usmjerivača radnje. Ujedinjuje Peru u družinu s njegovim razrednim kolegama koji su ga do tada odbacivali, a ta družina zajedno prolazi kroz različite pustolovine od Bundaševog nestanka pa sve do spašavanja negativnog lika ovog romana.

Kako su dječaci već smatrali Bundaa ravnopravnim članom družine, tako su malo po malo preko Bundaa i njega prihvatili u društvo. (Glušćević, 1987: 33)

Poput romana *Džeki zvani Simpa* i u ovom romanu vidljiva je pseća potreba za pripadanjem, ljubavi i pažnjom koju Bundaš uspješno pronalazi u dječaku Peri i njegovim prijateljima.

Svakog dana Bundaš bi ga pratio od kuće do škole, a zatim strpljivo sjedio u dvorištu i čekao ga. Kada bi zazvonilo zvonce najavljujući kraj nastave, pas bi pritrčao staklenim vratima, tako da bi Pero ugledao pseću njušku već sa stepeništa kako znatiželjno zirkao iza stakla. Kad bi ga i Bundaš napokon

opazio, radosno bi mu pritrčao i začas bi oko njih nastala strka. Svatko je htio pomilovati ili potapšati Bundaša, a pas je veselio kružio oko njih i pozdravljao skaćući sad na jednog, sad na drugog dječaka, liznuo bi Ninu po obrazu, onjušio malu Jelicu ili bi katkad turio nos u poneku torbu ispitujući da li bi se unutra našlo nešto i za njega. (Gluščević, 1987: 33)

U romanu *Neman u gradskom parku* autorica nas upoznaje s psom Buckom. Bucko je mali bulterijer kojeg djevojčica Brankica udomljava u svoju obitelj. Njih dvoje postaju najbolji prijatelji koji si međusobno pružaju ljubav, pažnju i odanost.

Obožavao je svoju malu gospodaricu. Trčao bi k vratima čim bi prepoznao njezine korake u stubištu. A kad bi Brankica otključala vrata i ušla u stan, njihovim nježnostima ne bi bilo ni konca ni kraja. (Gluščević, 1995: 29)

Poput Bundaša i Bucko u ovom romanu ima ulogu pokretača i usmjerivača radnje dok ljudski likovi upotpunjuju pokrenutu radnju. Osim ljubavi i prijateljstva između čovjeka i psa u ovom romanu prisutan je problem predrasude koji je ključna prekretnica same radnje romana. Naime Bucko zbog ljudske predrasude prema bulterijerima kao opasnoj psećoj vrsti biva prognan iz parka, nazvan neman pa čak i izbačen iz Brankičine kuće.

Divlje krvoločne oči, golema glava, a kad zalaje, ledi se čovjeku krv u žilama! Prava neman! tako su svi govorili o Bucku. Svi osim Brankice. (Gluščević, 1995: 37)

Na sreću Brankičina bezuvjetna ljubav prema njemu rezultirala je ispravkom ove nepravde.

4.1. Animalistički prikaz lika psa

Likovi pasa u odabranim dijelima *Bundaš iz petog be*, *Džeki zvani Simpa* i *Neman u gradskom parku* prikazani su realistično s naznakama antropomorfnosti.

Realistični prikaz psa vidljiv je u:

1. Vanjskom izgledu i načinu kretanja

Svi psi u navedenim djelima vanjskog su izgleda karakterističnog za samu životinju bez naznaka antropomorfnosti. Tako u djelima upoznajemo mješance, ali i čistokrvne pasmine poput zlatnog retrivera, terijera, bulterijera, rotvajlera, pudle i prepeličara.

Vanjski izgled terijera Teria:

Kad bi se netko bolje zagledao u njegovu njušku, primijetio bi da mu je oštra ridosmeđa dlaka prošarana sjedinama. (Gluščević, 2003: 7)

Vanjski izgled pudle Lile i pudla Zmaja:

Naime, sva su trojica preko ušiju bila zaljubljena u malu svijetlosmeđu kovrčavu kujicu Lilu. (Gluščević, 2003: 15)

Jednog je jutra dotrčao preko travnjaka sivi pudl. (Gluščević, 1995: 25)

Vanjski izgled mješanaca Džekija i Bundaša:

Svijetlosmeđa dlaka postala mu je gusta i sjajna, a tijelo čvrsto i mišićavo. (Gluščević, 2003: 14)

Veliki je kudravi bundaš, sav blatnjav i pokisao... .(Gluščević, 1987: 24)

Vanjski izgled bulterijera Bucka:

I taj je imao istu, sjajnu, tigrastu dlaku, isto mišićavo tijelo, iste brze noge. (Gluščević, 1995: 110)

Osim karakterističnog psećeg izgleda, još jedna naznaka autoričina realističnog načina prikazivanja pasa je način kretanja karakterističan za pse. Naime svi psi u romanima kreću se na četiri noge svojstveno toj životinjskoj vrsti te kroz to kretanje izvode kretne radnje poput skakanja, trčanja, kotrljanja, valjanja koje se povezuju uz ovu životinjsku vrstu.

Zatim je brzo šmugnuo mimo Pere, protrčao kroz predsoblje, uletio u jednu sobu, pa u drugu, te kad je napokon dobro onjušio sve poznate kutove, vratio se i zastao do Perinih nogu. (Gluščević, 1987: 86)

Igrali su se lovice po parku, hrvali i valjali po travi. (Gluščević, 1995: 25)

2. Ponašanjima svojstvenim psu

Obrasci ponašanja svojstveni psima još jedna su od bitnih odrednica koje nas upućuju na realistični način prikazivanja psećih životinjskih likova. Naime prateći ponašanje pasa u djelima dolazimo do nekih obrazaca ponašanja koji se povezuju s ovom životinjskom vrstom. Tako psi primjerice:

- mašu repom

Čim gaje opazio kako mu u trku prilazi okružen društvom, ustao je i pošao mu u susret veselo mašući repom. (Glušćević, 1987: 24)

No, kada je prepoznao Brankicu, izverao se iz košare i potrčao joj u susret mašući svojim veselim repićem. (Glušćević, 1995: 22)

- njuškaju

Pa ipak, Bundaš je nešto uporno njuškao i tražio pored živice. (Glušćević, 1987: 24)

Obijesno je trčkarao po debelu mekanu sagu; zavlačio se sad pod stol, sad pod stolice, onjušio sve kute, a onda se iznenada umorio. (Glušćević, 1995: 19)

- laju

-Vau - Vau! – glasno je lajao razigrani Bundaš. (Glušćević, 1987:)

Lajao je i režao na prolaznike, na pse, na mačke, uopće na svakog tko bi se pojavio u blizini njegove vrtne ograde. (Glušćević, 2003: 9)

- zaigrani su

Odmicao je Bundaš, poigravao se s njima, izvirivao iza osvježenih grana što su se savijale pod debelim naslagama snijega. Znao je glasnim lavežom uplašiti i ponekog skijaša što je, jasno, izazvalo urnebesni smijeh. (Glušćević, 1987: 114)

Vjetar je raznosio otpalo lišće, a Bucko je trčkarao uokolo nastojeći ga uhvatiti u letu. (Glušćević, 1995: 25)

3. Prirodnim psećim emocijama

Svoje prirodne emocije pseći likovi odabranih romana ne iskazuju na izravan način govorom poput ljudskih bića, već o njima doznajemo na osnovu pripovjedačeve interpretacije njihova ponašanja i govora tijela. Prirodne emocije prisutne kod psećih likova su:

- Tuga

Kaskao je dva koraka iza njegovih leđa, pognute glave i podvijena repa baš kao da mu se ispričava što ga nepozvan slijedi. -Znam ja kako se ti

osjećaš. Osamljen si i odbačen isto kao i ja! - , pomislio je sačekavši ga. (Glušćević, 1987: 22)

Nije više radosno mahao repom ni dizao glavu. Ispustio je uzicu i sav pokunjen krenuo za njom niz stube. (Glušćević, 1995: 38)

Ušao je k Brankici u sobu, spustio glavu na njezina koljena i zagledao se u nju nekim tužnim, tužnim pogledom. (Glušćević, 1995: 60)

- Prestrašenost

Kad je opazio što mu se sprema, ustobočio se prednjim nogama kao magarac, pa ni makac! (Glušćević, 1987: 28)

Ali, kad su ostali stali cičati i vikati: Joj, zbilja je sladak! Medeni! K'o igračka! ponovno se smeo i pobjegao u sobu, sakrivši se iza zavjese. (Glušćević, 1995: 22)

Jadni Zmaj izbuljio oči od straha, pa se dao u bijeg. Sav unezvjeran trčao je prema svojoj gospodarici. (Glušćević, 1995: 108)

- Sreća

Onako velik i trapav, Bundaš je na to radosno poskočio, nabacio mu šape na ramena, te ga je počeo lizati po kosi i obrazima ispuštajući pri tom vesele zvukove. (Glušćević, 1987: 86)

Ali Bucko je uživao u Srećkovu društvu. Lajao bi od oduševljenja kad bi ga ugledao u parku. (Glušćević, 1995: 26)

A kako bi se samo radovao kad bi je pronašao! Cvilio bi i skakao od veselja kao da je nije vidio tri godine. (Glušćević, 1995: 31)

- Ljutnja

Jedino je tigrasti pas i dalje ostao mrk. Režao je sve glasnije i glasnije, a dlaka mu se po leđima i vratu kostriješila kao četka. (Glušćević, 1995: 107)

- Ljubavna ljubomora

Ljubavna ljubomora u kontekstu prirodnih psećih emocija vidljiva je kroz rivalstvo muških psećih likova za pažnjom kujice Lile (kontekst parenja i stvaranja potomstva). Ovoj emociji potrebno je pristupiti s velikim oprezom, iako je u kontekstu parenja i produljenja vrste ona potpuno karakteristična za pse, ipak u njoj možemo uvidjeti i naznake antropomorfizma. Ono što nas upućuje na naznaku antropomorfizma je upravo pripovjedačevo uživljavanje u pseći osjećaj ljubomore gdje on nastoji prikazati

ovaj odnos kao ljubavnu priču u kojoj se psi međusobno bore za ljubav kujice Lile, a ona svoju ljubav i pažnju usmjerava samo na Džekija, stvarajući s ostalim psima prijateljski odnos. Upravo zbog mogućnosti različitog shvaćanja ove emocije teško je povući točnu granicu između realističnog i antropomornog prikaza te njena interpretacija ovisi isključivo u čitateljevu razmišljanju i shvaćanju.

-Grr, grr, grr... - reži na Bena i sigurno bi ga napao da ga dobroćudni Ben nije dočekaao veselim mahanjem repa. (Gluščević, 2005: 23)

Naravno da Teri nije ostao ravnodušan. Bez oklijevanja se provukao kroz rupu u ogradi i prije nego što se Džeki snašao, pritrčao mu je i zubima ga zgrabio za vrat. (Gluščević, 2005: 24)

Naznake antropomornog prikaza psa vidljive su kroz obrasce ljudskog ponašanja među kojima se ističu:

1. Emocija svojstvene ljudima

Iako o ovim emocijama također saznajemo kroz pripovjedačevu analizu ponašanja i govora tijela pasa, one ipak nisu svojstvene psima te nas upućuju na prisutnost ljudske interpretacije psećih doživljaja, a samim time i na antropomornost. Analizirajući pseće likove uočavamo prisutnost ljudskih emocija poput:

- Zahvalnosti

Potapšao ga je po mokroj dlaci, a pas ga je zahvalno pogledao i nekoliko puta veselo zaveslao blatnjavim repom. (Gluščević, 1987: 22)

- Razočarenja

Razočarano je zastao. Zatim je podvio rep i sav pokunjen prešao na drugu stranu ulice. (Gluščević, 2005: 12)

2. Misli

Još jedan od obrazaca ljudskog ponašanja koji nas upućuje na prisutnost antropomornosti kod psećih likova su upravo misli. Naime iako psi u odabranim

djelima ne izražavaju svoje misli na izravan način poput ljudi, sama prisutnost misli i procesa razmišljanja nije karakteristična pojava u životinjskom svijetu.

Prvi je dan mislio da će svisnuti od tuge. Ili od gladi. Jer ništa nije htio ni okusiti. Ispružio se potrbuške u travi, glavu gurnuo među šape i bespomoćno buljio preda se. (Glušćević, 2005: 20)

Džeki se zbunjeno pitao o čemu on to govori i zašto se tako zlorado smješka, sve dok nije čučnuo kraj njega te stao raspetljivati lanac koji se od silnog potezanja i natezanja opasno zapleo među kvrgavo bukovo granje. (Glušćević, 2005: 27)

A ona misli na Džekija, misli i na Terija, Bena... hoće li ih ikad više vidjeti? A onda tiho zacvili jer se upravo sjetila i svoje dobre stare Kate. (Glušćević, 2005: 31)

3. Pseće prijateljstvo i zajedništvo, neprijateljstvo, ljubav i požrtvovanost odnosi su koje pronalazimo kod psećih likova u romanima *Neman u gradskom parku* i *Džeki zvani Simpa* te nam upravo oni ukazuju na preslika ljudskih odnosa u životinjski svijet čime se povećava njihova antropomorfnost. Detaljnijom analizom ovih odnosa bavit ćemo se u poglavlju Pseći međudodnosi u kojima ćemo navedene odnose pobliže objasniti i potkrijepiti primjerima iz djela.

4.1.1. Analiza psećeg govora i komunikacije

Pseći govor u odabranim djelima nije prikazan izravnim dijalogom, već o psećem govoru i komunikaciji s ljudima zaključujemo na osnovu pripovjedačeve interpretacije njihovih pokreta, zvukova i promjena u ponašanju.

Primjeri komunikacije pasa i ljudi na osnovu:

- Interpretacije pokreta i promjena u ponašanju

Zatim je nakrivio glavu i zagledao se u njega kao da ga u čudu pita kako se odjednom stvorila ovalika gužva oko njega. (Glušćević, 1987: 24)

-Dobro, dobro- smijao se Pero ozaren srećom. -Više se nećemo rastati nikad, nikad, zar ne? Bundaš je umjesto odgovora veselo zavrteo repom kao da ga je time htio uvjeriti da se i on potpuno slaže s tim riječima. (Glušćević, 1987: 86)

- Ali, Džeki- doduše, tad se još nije ni zvao Džek, ni Džeki, to mu je ime nadjenulo Braco tek poslije – gleda u njih tako molećivim pogledom kao da im želi reći: Pa ne treba meni puno. Malo žganaca i ja sam sit. (Glušćević, 2005: 14)

-Osim toga, sigurno ima buhe – rekla je sumnjičavo ga mjereći. Džeki se odmah složio s njom. Mahnuo je repom i snažno se počeo šapom po slabinama, baš kao da želi potvrditi njezine riječi. (Glušćević, 2005: 14)

Dapače ljubazno ju je pozdravio mahnuvši repom. (Glušćević, 1995: 41)

-Sram te bilo! Zavrijedio si grdnih batina! Bucko se siromah ukočio na mjestu, pa zbunjeno trepnuo kao da će upitati što je on to skrivio. (Glušćević, 1995: 44)

- Interpretacija zvukova

Tamo je nastavio tiho cviljeti i ispuštati neke grlene glasove ne skidajući očiju s njega, kao da mu je htio reći: Pero, požuri! (Glušćević, 1987: 109)

U prvi tren sav se nakostriješio, čak je i dva-tri puta glasno zalajao, kao da pita što se odjednom događa s njima. (Glušćević, 1987: 113)

-Gle ti male lukavice! Ti bi još? Je li? – Av, av... - što je značilo: - Bih! Bih! (Glušćević, 2005: 29)

Za razliku od komunikacije između pasa i ljudi o kojoj saznajemo na temelju interpretacije pokreta, zvukova i promjena u ponašanju pasa, o komunikaciji među psima ne možemo ništa zaključiti. Naime psi se u odabranim djelima sporazumijevaju svojim zasebnim jezičnim sustavom koji je ljudima nepoznat i ne mogu ga razumjeti niti otkriti.

S Benom se odmah sprijateljio; čim bi začuo Benov gromki glas naćulio bi uči i trk k njemu. A onda bi dugo razgovarali na svojem psećem jeziku, vireći kroz vrtnu ogradu. A da je taj razgovor bio ugodan, vidjelo se po tome što su pritom obojica veselo mahali repićem. (Glušćević, 2005: 14-15)

-Av, av, av...- prva je započela razgovor, lajući nekim smiješnim otegnutim glasićem. -Vau, vau, vau...- lajao bi sve dok se ne bi pojavila na kućnim vratima. (Glušćević, 2005: 16)

- Vau, vau – začuo se Benov gromki glas, pa mu je odgovorio: Vau, vau! (Glušćević, 2005: 20)

-Vau, vau...- ponovno se iz grma javio bojažljivi lavež. – Vau, vau... - bijesno je zarežao tigrasti pas. (Glušćević, 1995: 108)

4.2. Analiza odnosa psećih i dječjih likova

Ponašanje i reakcije pasa možemo lako pratiti analizirajući njihove međusobne odnose te odnose s dječjim likovima. Tako ćemo u ovom dijelu rada analizirati različite vrste odnosa koji će nam pomoći u razumijevanju važnosti ovog lika kako za dječju književnost tako i za samu autoricu. Djela *Bundaš iz petog be*, *Džeki zvani Simpa* i *Neman u gradskom parku* poslužit će nam za prikaz vrsta odnosa putem sljedećih kategorija: Uzajamna bliskost psa i djece, neprimjereno postupanje djece prema psu, briga i odgovornost djeteta prema psu, privrženost i odanost psa svom malom vlasniku, pseći međuodnosi.

4.2.1. Uzajamna bliskost psa i djece

Odnos djeteta i psa možemo opisati kao uzajamno vrlo blizak. Glavni razlog takvog odnosa je upravo njihova međusobna sličnost u osobnosti i karakteru koja je prožeta nesebičnom ljubavi, razumijevanjem i privrženosti. U današnje vrijeme možemo reći da su psi među prvim životinjama s kojima se djeca susreće u svom životu. Prilikom tog susreta djeca razvijaju visok interes za ovu životinjsku vrstu te dobivaju želju za psećom prisutnosti u njihovu svakodnevnu životu. Potaknuti tim susretom počinju lik psa uvrštavati u svoju svakodnevnicu. Oponašaju pseće ponašanje prilikom igre s igračkama ili drugom djecom i odraslima, zahtijevaju od odraslih da im čitaju priče, slikovnice i basne u kojima se nalazi lik psa te iskazuju želju za crtanim filmovima, odjećom i igračkama s likom ove životinje. Mnogi stručnjaci ističu da je druženje djece sa psima od velike važnosti za djetetov mentalni razvoj. Kroz takvo druženje djeca razvijaju svoje osjećaje, moralnost i prosocijalno ponašanje. Visković (2009) ističe kako razlog za prirodnu bliskost djece i pasa leži u njihovu karakteru i odnosu prema djetetu jer su psi baš poput djece zaigrani, zainteresirani za otkrivanje svijeta, znatiželjni, miroljubivi i druželjubivi. Upravo zbog tih karakteristika pse

možemo nazvati vječna djeca. Nadahnuta tom prirodnom bliskošću djeteta i psa Maja Gluščević piše svoje romane među kojima se ističu: *Bundaš iz petog Be*, *Džeki zvani Simpa*, *Neman u gradskom parku*.

U romanu *Neman u gradskom parku* prirodna bliskost između djeteta i psa vidljiva je u trenucima kada Brankica dolazi u stan nepoznatih ljudi kako bi vidjela psića čiji je oglas pronašla u novinskom oglasniku. Naime kada je čula lajanje psića zaboravila je na strah i osjećaj neugodnosti prema dječaku koji ju je dočeka u stanu te je pohitala prema košari sa psićima kako bi ih vidjela i pomazila.

„Uh, ovaj opasno izgleda“, pomislila je u sebi i jedva promucala: -Ne, nego... -Nego, što? Tražiš Željku, je li? – Željku..? Zbunila se još više. Jedva je promucala: -Ne, nego... ovaj... Vau, Vau...- zalajao je negdje psić tankim glasićem kao u cvilidrete. Brankičini su se obrazi zažarili od uzbuđenja. Uto se ponovno oglasio psić onim smiješnim tankim glasićem. Brankica se znatiželjno ogledala drhteći od želje da vidi tko to laje. Onda iznenada opazi da su sobna vrata malo, malo odškrinuta. Da proviri u sobu? Polako je prišla odškrnutim vratima i zavirila u sobu. Najprije je pod prozorom ugledala veliku pletenu košaru, a onda je iz košare izvirila tigrasta glavica. -Vau, Vau- zalajao je psić- Više nije mogla izdržati iza vrata. Osmjehnula se psiću i ušla u sobu. -Što je, bucko mali? Što galamiš? Tigrasta je glavica načas nestala iza pletene ograde, pa ponovno znatiželjno izvirila. -Tu sam!- rekla je Brankica kroz smijeh. O, kako je samo sladak! Ima oči kao dvije sjajne pikulice, nosić kao puce, a debeljuškast je i okrugao kao neka tigrasta loptica! Dršćući od uzbuđenja prišla je prozoru i čučnula pokraj pletene košare (Gluščević, 1995: 13-15)

Kada je Brankica dovela Bucka kući i udomila ga kao svog ljubimca, njezini prijatelji su bili toliko sretni da su dolazili kod njega kako bi se poigrali s njim i pomazili ga.

Jasno, svi su htjeli još istoga dana, odmah poslije škole vidjeti tog tigrastog debeljka za kojeg je Brankica rekla da se zove Bucko! I vida, i Tanja, i Krešo, i cijela družba, pratili su Brankicu do kuće i popeli se s njom na drugi kat. Mama se još nije bila vratila iz ureda, pa je sama otključala vrata i uvela bučnu družbu u predsoblje. Bucko se u prvi mah zbunio. Virio iz košare i smeteno trepćući gledao u ta nepoznata lica što nahrupiše na vrata. No, kad je prepoznao Brankicu, izverao se iz košare i potrčao joj u susret mašući svojim veselim repićem. (Gluščević, 1995: 21-22)

Pas je zadobio ljubav i pažnju cijelog društva, a posebno Brankičina prijatelja Srečka koji je Bucka proglasio svojim najboljim prijateljem.

Ali Bucko je uživao u Srećkovu društvu. Lajao bi od oduševljenja kad bi ga ugledao u parku. I Srećko je uživao s Buckom. -On mi je najbolji prijatelj!- govorio je premda nije oduvijek bilo tako. (Glušćević, 1995: 26)

Srećko se oduševio kad mu je već sljedećeg trena Bucko pritrčao, pa zastao pred njim i glasno zalajao kao da se njemu obraća. (Glušćević, 1995: 28)

Prirodna bliskost između psa Bundaša i dječaka Pere u romanu *Bundaš iz petog be* najbolje je vidljiva u trenucima kada je Pero susreo Bundaša u parku. Iako ga se u prvi tren preplašio, odlučio je prići mu, nahraniti ga i pogladiti po glavi.

Kada je opazio Peru, podigao se i polako mu krenuo u susret. U prvi mah malo se preplašio tog ogromnog, čupavog bundaša, ali kad mu je pas prišao bliže i prijateljski zamahnuo repom, ohrabrio se. – Gladan si? - zavukao je ruku u torbu i izvukao sendvič. – Na, uzmi. – rekao je nutkajući psa. Pas je prvo oprezno onjušio hranu, zatim je u hipu progutao cijeli sendvič sa šunkom. Veselo je žmirnuo na njega, obliznuo se i nakrivio glavu čekajući novi zalogaj. – Nema više – uzdahnuo je. Teška srca oprostio se od psa. – Čuvaj se – rekao je pogladivši ga po glavi. – I pazi na sebe! (Glušćević, 1987: 21)

Osim Pere i sva su se djeca iz njegova razreda odmah povezala s Bundašem. Bumbar, Šiljo, Sova, Flaster, Brc, Nina, Vida i mala Jelica nisu mogli sakriti oduševljene Bundašem, a i on je njih vrlo brzo prihvatio kao svoje nove prijatelje.

Svatko je htio pomilovati ili potapšati Bundaša, a pas je veselo kružio oko njih i pozdravljao skaćući sad na jednog, sad na drugog dječaka, liznuo bi Ninu po obrazu, onjušio malu Jelicu. (Glušćević, 1987: 33)

Ninino se lice ozarilo srećom, a Šiljo je veselo uskliknuo: - Znači Bundaš je naš! – Tako je! Hura! – vikao je oduševljeni Bumbar snažno tapšući Bundaša po leđima. – Sad si pas Vb! Bumbarovo oduševljenje prešlo je i na druge pa su svi počeli ushićeno klicati, pljeskati i tapšati Bundaša. (Glušćević, 1987: 32)

Pas Džeki iz romana *Džeki zvani Simpa* ostvario je kroz igru prirodnu bliskost s djecom iz susjedstva dok je još bio štene i nosio ime Medo.

Kako je bio veseo i razigran psić, brzo se sprijateljio i s djecom iz susjedstva. Djeca su mu nadjenula ime: Medo! Medo amo, Medo tamo! – vikala su za njim, a on je veselo trčkarao od jednog do drugog, sretan što se žele poigrati s njim. (Glušćević, 2003: 9)

4.2.2. Neprimjereno postupanje djece prema psu

Upoznati smo s činjenicom da su djeca i psi prirodno bliska bića s odnosom punim uzajamne ljubavi i privrženosti, ali ponekad taj odnos može biti narušen zbog neprimjerenog načina ponašanja djeteta prema psu. Tako djeca u nekim slučajevima zbog nedovoljne informiranosti od strane odraslih ili zbog svog nasilnog karaktera mogu okrutno postupiti i samim time nauditi ovoj životinji. Kako bismo izbjegli takvo negativno postupanje potrebno je utjecati na djetetov moralni odgoj i percepciju same životinje. Trebamo ih poučiti kako životinje baš poput ljudi imaju svoje osjećaje i potrebe te da se prema njima moramo ophoditi isključivo s puno pažnje i ljubavi. Upravo se ovom problematikom bavi Maja Gluščević. U njenim romanima djeca nisu izravni zlostavljači već je prikazano neprimjereno ophođenje djece prema psu u vidu krađe i poučavanja nasilnom ponašanju.

Dječak Janko u romanu *Neman u gradskom parku* namjerno poučava svog psa Tigra nasilnom ponašanju prema ostalim psima samo kako bi ispao važan pred svojim društvom i tako prikazivao svoju moć. Ne mari za potrebe svog psa već mu naređuje da se bori i u trenucima kada Tigar jasno daje znakove da mu je dosta borbe i da je na izmaku snage.

Brankičina su koljena opasno zaklecala, a srce pobjeglo u petu. Ta Jankov je Tigar sav drhtao od želje za borbom. – Bjež, Bucko! – viknula je, ali njezin je Bucko ovaj put nije poslušao. Piljio je u protivnika bez straha u očima. – Drž ga, Tigre! Što čekas? – začuo se Jankov povik. Na Jankovu zapovijed Tigar se polako uputio prema Bucku. (Gluščević, 1995: 111)

Sažalio se Brankici taj Tigar dok je onako pokunjeno hromao uz gospodara. Tko zna, pomislila je, možda mu je Bucko doista spasio kožu. Možda će ova gorka pouka opametiti tog goropadnog Janka pa psa više neće tjerati da se dokazuje u novim i novim borbama (Gluščević, 1995: 116)

Osim neprimjerenog ophođenja Janka prema svom psu Tigru, u ovom romanu vidljiv je i neprikladan odnos odraslih vlasnika pasa prema Bucku u vidu izopćavanja iz parka i nazivanja nemani.

– Bulterijeri svakom psu rade o glavi! – zaključili su složno vlasnici pasa. I Zmajeva gospodarica I Trefova. I gospodar male kovrčave Maze. I tako je jadni Bucko ni kriv ni dužan izopćen iz svog društva. (Gluščević, 1995: 37)

U romanu *Džeki zvani Simpa* vidljivo je okrutno postupanje dječaka Žutog prema psima lutalicama: Džekiju, Teriju, Benu i kujici Lili. Naime Žuti je smislio plan o otmici retrievera Bena kojeg je namjeravao prodati kako bi skupio novce za ljetovanje. Iskoristivši nježnu i umiljatu narav kujice Lile namamio je Bena i zatvorio ga u garažu. Zahvaljujući njegovu bratu Jošku plan mu je propao te je Ben oslobođen.

Pritom je nekako vragolasto zaškiljio prema zbunjenoj psećoj družbi, pa se zatim brzim korakom, s Lilom u naručju, zaputio iz parka. Nakostriješila se dlaka na Džekijevu vratu. Zalijepio se uz Žutog i u stopu ga je pratio. Kud Žuti, tud i on. A kud Džeki, tuda Ben i Teri! – Evo nas! Stigli smo! – rekao je glasno da ga svi dobro čuju, zatim je otvorio vrata i s Lilom u naručju ušao u mračnu vežu. – Uđite, uđite! – rekao je zadovoljno se smješkajući. – Samo naprijed! I tako su sva trojica Džeki, Teri i Ben – prošla kroz mračnu vežu i ubrzo se našla u još mračnijem dvorištu stisnutom između kuća. (Gluščević, 2003: 50)

– Hajde, hajde, dođi... - vabi Bena, mašući mu ispred nosa mirišljivim mamcem. A Benu je sve igra, i ne sluti što mu se sprema. Veselo lajući navaljuje na Žutog, skače oko njega, gura ga šapama, tako da se ovaj već jedva brani od njegova nasrtaja. – Čekaj, beno, polako! – viče kroz smijeh. I tako su, hrvajući se u šali, stigli do vrata garaže u dnu dvorišta. Potom se sve zbilo u tren oka. Žuti je nogom gurnuo aluminijska vrata garaže, unutra ubacio kobasicu, a lakomi Ben, a da nije ni trepnuo, uletio je za kobasicom u garažu. Bum! Tresnula su za njim teška aluminijska vrata. (Gluščević, 2003: 52)

Dječak zvani Crni iz romana *Bundaš iz petog be* postupio je okrutno otevši Perina psa Bundaša. Kada su ga Pero i Bundaš spasili ispričao je zašto je to učinio. Naime, skupljao je stare dijelove automobila kako bi sam sastavio cijeli auto, ali mu je planove pokvario lopov koji mu je te dijelove ukrao pa se dosjetio kako bi mogao nabaviti psa čuvara i odlučio je oteti Bundaša te je i sam postao lopov. Na kraju se pokajao za svoje djelo.

– Bundašu, vrati se! – vrisnuo je Pero sav izbezumljen, jurnuvši za psom. Ali, kada je pritrčao ulazu i htio uletjeti u vežu, netko je iznutra, tik pred njegovim nosom s treskom zalupio vrata. – Bundašu! – viknuo je plačnim glasom, upirući iz sve snage, ne bi li silom otvorio vrata. No, uzalud. Vrata nisu popuštala. Netko je iznutra čvrsto držao kvaku i grohotom se smijao. Nije Crni držao kvaku, nego ovaj dječak s crvenom kapom na glavi, a dotle je Crni odvuкао Bundaša, prošao kroz dvorište i kuću preko puta, te pobjegao dalje kroz drugu ulicu. (Gluščević, 1987: 57-58)

4.2.3. Briga i odgovornost djeteta prema psu

Pas je životinja čiji karakter zahtijeva puno ljubavi, brige i strpljenja te je stoga važno djecu poučiti da se prema ovoj životinji odnose s određenom odgovornošću i obvezom. Kroz preuzimanje brige, obveza i odgovornosti za zadovoljenje psećih potreba djeca razvijaju svoju emocionalnu osjetljivost i suosjećanje te uče kako jedno živo biće ovisi upravo o njima, o njihovu postupanju prema njemu. Upravo ta briga i obveza stvara snažnu emocionalnu povezanost između djeteta i psa te oni postaju obitelj i najbolji prijatelji.

Djevojčica Brankica u romanu *Neman u gradskom parku* pokazuje interes za preuzimanjem odgovornosti i obveze nagovaranjem roditelja da joj kupe psa iz novinskog oglasa o kojem će se samostalno brinuti.

– Oho! Evo sjajne prilike! Prodaje se štenad tri mjeseca stara. Piše i adresa: Cvilić, Medulićeva dvadeset tri! Mama se vidljivo zbunila. – Ni govora! – rekla je uplašeno. – Pas je prevelika obveza! Da Brankica nije više od svega na svijetu željela psa, možda bi ušutjela na mamine riječi, no ovako, stala je moljakati plačnim glasom: - Ali, mamice, molim te! Ja ću se za njega brinuti! Voditi ga u šetnju i kuhati za njega i sve, sve ću raditi što zatreba! (Gluščević, 1995: 10)

Kada je Brankica otišla po psa bez znanja svojih roditelja, bojala se kako će oni reagirati na njega pri povratku kući. Nakon što je donijela psa Bucka u kuću, roditelji su ga ipak prihvatili te se Brankica odlučila pobrinuti za njega pripremivši mu topli ležaj u košari i nahranivši ga.

Brankica je donijela iz smočnice okruglu pletenu košaru, a mama je iz ormara izvukla stari jastuk, pa su u predsoblju pripremile ležaj za Bucka. Bilo mu je meko i ugodno na jastuku, no, kada se već nakon desetak minuta trgnuo iz sna, tužno je zacvilio. – Gladan je! – rekla je mama. Onda je Brankica stavila pred psića zdjelicu s mlijekom. Lopatao je jezikom dok sve mlijeko nije popio. (Gluščević, 1995: 19)

Zahvaljujući Brankičinom preuzimanju odgovornosti i brige, Bucko je izrastao u snažnog, pametnog, mišićavog, poslušnog psa, punog ljubavi za svoju malu gospodaricu i druge ljude.

Dječak Pero u romanu *Bundaš iz petog be* također preuzima obvezu i odgovornost udomivši psa Bundaša kojega je pronašao u parku. Bundaš je bio bez vlasnika, sav prljav i zapušten, a Pero i njegova majka odlučili su ga okupati i urediti.

Mama je još trenutak šutjela, tad joj je odjednom nešto palo na pamet pa su joj oči veselo zaigrale. – Okupat ćemo ga! – rekla je. – Mama, sila si! – uskliknuo je radosno i objesio se mami oko vrata. Jedino Bundaš više nije bio nimalo oduševljen ovim prijedlogom. Kada je opazio što mu se sprema, ustobočio se prednjim nogama kao magarac, pa ni makac! I dugo je trebalo dok ga nisu zajedničkim snagama dovukli u kupaonicu i smjestili u kadu. (Glušćević, 1987: 28)

U trenucima kada je Perino društvo išlo u kino, Pero bi odustao od odlaska i ostao provesti dan s Bundašem jer je znao da je to njegov pas te da se o njemu mora brinuti i odgovorno ponašati. Ništa mu nije bilo teško učiniti za Bundaša jer ga je neizmjereno volio i poštovao.

Pero je u trenutku oklijevao, zatim je slegnuo ramenima i pocijepao kino-ulaznicu, praveći se da mu uopće nije krivo. – Nije važno – rekao je. – I tako moram kući. – Zatim se brzo okrenuo Bundašu, da ostali ne primijete kako mu je teško pala ova odluka, pa dodao: - Idemo Bundašu! Dođi! Bundaš je poslušno pošao za njim niz ulicu, obješenih ušiju i podvijena repa, baš kao da je shvaćao da je on glavni uzrok njegovu lošem raspoloženju. – Nisi ti ništa kriv! Ne ljutim se ja na tebe – tješio ga je usput. – Vidjet ćeš! Zabavit ćemo se nas dvojica. Nešto ćemo već smisliti. (Glušćević, 1987: 53)

U romanu *Džeki zvani Simpa*, dječak Krešo udomljava psa Džekija u svoju obitelj te tako preuzima brigu i odgovornost za njega. Budući da je Džeki bio pas lualica, umoran i neuhranjen, Krešo je zadovoljio njegove potrebe nahraniвши ga, pruživši mu ljubav i krov nad glavom, a Džeki mu je uzvratio odanošću i zadovoljnošću.

Onda je Krešo otvorio kuhinjska vrata i rekao: - Ovo je Simpa! Pa kad je Džeki zastao na pragu, Krešo ga je objema rukama ugurao u kuhinju. – Evo ga, tu je! – rekao je smijući se. Za kuhinjskim stolom u snopu sunčanog svjetla koje je dopiralo kroz prozor sjedili su Krešini roditelji i objedovali. – Čiji je to pas? – upitali su ga u isti glas. – Moj. Našao sam ga – rekao je Krešo nimalo zbunjeno i dodao: -Bolje rečeno, on je našao mene. (Glušćević, 2003: 91)

Prema jadnom Džekiju život nije bio osobito pravedan, ali tog trenutka, dok je oblizivao zdjelicu koju je Krešo stavio pred njega, činilo mu se da se i njemu napokon osmjehnula sreća. I da će odsad uvijek živjeti sretno i zadovoljno. (Glušćević, 2003: 92)

4.2.4. Privrženost i odanost psa svom malom vlasniku

Privrženost i odanost ključne su karakterne osobine psa kao sastavnog člana obitelji. Psi u svome vlasniku pronalaze ljubav, zadovoljstvo, sreću, mir i spokoj, a zauzvrat pružaju odnos pun privrženosti i odanosti. Pas nikad neće napustiti svoga vlasnika, bez obzira na poziciju i situaciju u kojoj se nađe, već ostaje uz njega pod svaku cijenu. Upravo tu bezuvjetnu odanost i privrženost psa pronalazimo u djelima Maje Gluščević. Tako psi Bundaš i Bucko bježe kako bi se vratili svojim vlasnicima, dok pas Džeki prolazi kroz mnoge pustolovine kako bi pronašao dječaka Krešu koji mu je spasio život.

Djevojčica Brankica u romanu *Neman u gradskom parku* ponosna je vlasnica odanog i privrženog psa Bucka. Nestrpljivo je svakodnevno iščekivao njezin povratak kući, a kad bi ona došla njegovu se veselju ne bi nazirao kraj.

– Najbolje da i on pođe s tobom u školi! – smijala se mama, govoreći da se Bucko ne miče od vrata dok Brankica ne dođe kući. A otac bi sa smiješkom dodao: - Pa, ne kaže se uzalud: vjeran kao pas! (Gluščević, 1995: 29)

Buckova odanost i privrženost ipak najviše dolazi do izražaja kada pobjegne iz Samobora samo kako bi se vratio svojoj maloj gospodarici.

– Nisi ti ništa kriv – rekla mu je. – Pobjegao si od strica Zvonka jer nisi mogao bez mene, je li? Bucko je imao nekoliko ozljeda po vratu i čelu, a osim toga izgledao je i nekako mršav i iscrpljen. Ta tko će znati što je sve doživio, jadnik, na tom dugom putu od Samobora do Zagreba, ali bio je to onaj isti, satri, dobri Bucko. (Gluščević, 1995: 114)

Kada psa Bundaša, u romanu *Bundaš iz petog be*, udomi dječak Pero on postaje izrazito privržen svom vlasniku. Svakodnevno ga prati na putu od kuće do škole i vjerno iščekuje do završetka nastave kako bi zajedno pošli kući.

Svakog dana Bundaš bi ga pratio od kuće do škole, a zatim strpljivo sjedio u dvorištu i čekao ga. Kada bi zazvonilo zvonce najavljujući kraj nastave, pas bi pritrčao staklenim vratima, tako da bi Pero ugledao pseću njušku već sa stepeništa kako znatiželjno zirkao iza stakla. (Gluščević, 1987: 33)

– Gle, kud Pero, tud Bundaš! – rekao je tata namigujući mu. Eto, sad i ja imam prijatelja! Nekog tko će mi uvijek biti vjeran i dobar drug! (Gluščević, 1987: 29)

U ovom romanu pseća privrženost dostiže svoj vrhunac kada Bundaš bježi iz zatočeništva i vraća se svom vlasniku Peri.

– Bundašu, vratio si se! – uskliknuo je izvan sebe od sreće. Onako velik i trapav, Bundaš je na to radosno poskočio, nabacio mu šape na ramena, te ga počeo lizati po kosi i obrazima ispuštajući pritom vesele zvukove. – Dobro, dobro – smijao se Pero ozaren srećom. – Više se nećemo rastati nikad, nikad, zar ne? Bundaš je umjesto odgovora veselo zavrteo repom kao da ga je time htio uvjeriti da se i on potpuno slaže s tim riječima. (Glušćević, 1987: 86)

U romanu *Džeki zvani Simpa*, dječak Krešo spašava Džekiju život iz hladne rijeke te taj čin postaje vrlo značajan za Džekija.

Krešo se zagledao u krupne, blage Džekijeve oči koje su gledale u njega pune zahvalnosti, a onda je ispružio ruku i pomilovao ga po glavi. – Imaš simpatičnu njušku – rekao mu je i osmjehnuo se. Džeki je zbunjeno žmirnuo. Htio je skočiti na tog kovrčavog dječaka kojega su prijatelji zvali Krešo, liznuti ga po obrazu, ta život mu je spasio, ali ipak se suzdržao i samo je stidljivo mahnuo repom. (Glušćević, 2003: 39)

Kako bi pronašao dječaka koji mu je spasio život, Džeki prolazi kroz mnoge pustolovine i nevolje, ali ipak pronalazi Krešu čekajući ga na mjestu gdje su se prvi put sreli. Naposljetku Krešo udomljava Džekija te mu Džeki postaje odan i privržen ljubimac.

Ne mičem se odavde. Čekat ću ga dok ne dođe! Dakako da se to nekome može činiti glupim i smiješnim, ali Džeki je u svojoj psećoj glavi zaključio kako je to najbolje rješenje. Sunce je pržilo, sati su prolazili, a Džeki se nije pomaknuo s mjesta. Sjedio je na obali i nepomično piljio prema nasipu. Strpljivo je čekao – i dočekao. Prvo je začuo vesele glasove iz daljine, a onda je ugledao skupinu dječaka na biciklima. Srce mu je snažno zakucalo. (Glušćević, 2003: 88)

4.2.5. Pseći međuodnosi

Osim odnosa s ljudima životinje mogu razvijati i međusobne odnose. Tako je moguće da životinje s jedne strane među sobom razviju prijateljstvo, ljubav, pažnju, ali s druge strane moguće je razviti i neprijateljske, prijeteće odnose. Upravo takvi životinjski odnosi vidljivi su kroz međuodnose pasa u romanima *Džeki zvani Simpa* i *Neman u gradskom parku*.

U romanu *Nemam u gradskom parku* prikazani su životinjski međuodnosi triju pasa: Bucka, Zmaja i Trefa. Njih trojica bili su pravi prijatelji te su svaki dan provodili kroz zajedničku igru u parku sve do trenutka kada Bucko nije prozvan nemani i izopćen iz parka.

No, bilo kako bilo, Zmaj, Bucko i Tref postali su nerazdruživa trojka. Igrali su se lovice po parku, hrvali i valjali po travi. (Glušćević, 1995: 25)

To izopćavanje vrlo je teško palo Bucku koji se jako rastužio što se više ne može bezbrižno igrati sa svojim prijateljima.

Dani su prolazili, a Bucko je postajao sve usamljeniji. Umjesto da veselo trčkara po sjenovitom parku okružen društvom, vrijeme je provodio u sobi ili u dvorištu između četiri zida. (Glušćević, 1995: 45)

Vrhunac njihova prijateljstva i međusobne požrtvovanosti najbolje je vidljiv u trenucima kad se Bucko suočava i bori s opasnim psom Tigrom kako bi obranio i spasio svog prijatelja Zmaja.

Uzdrhtala je od radosti, ugledala je kako se na puteljku ispod drvoreda pojavio jedan drugi pas. I taj je imao istu, sjajnu, tigrastu dlaku, isto mišićavo tijelo, iste brze noge. Grabio je kao strijela hitajući u pomoć svojem najboljem prijatelju – Zmaju! To je bio Bucko! Stigao je u posljednji tren, trenutak prije nego što je njegov razjareni dvojnik sustigao jasnog Zmaja i zario mu zube u kožu. (Glušćević, 1995: 110)

Ben, Teri, Džeki i Lila psi su čije međuodnose pratimo u romanu *Džeki zvani Simpa*. Ova pseća družina koja je živjela u istoj ulici zaputila se u zajedničke pustolovine bijegom od svojih vlasnika. Na tom zajedničkom putu u više situacija pokazali su pravo prijateljstvo, zajedništvo i međusobnu požrtvovanost. Tako su Ben, Teri i Džeki krenuli za Lilom kada ju je odveo čovjek s kamionom, a Lila, Teri i Džeki vjerno su čekali svog prijatelja Bena kada ga je Žuti zatvorio u garažu.

Sav užasnut gledao je kako se kamion udaljava bijelom cestom odvozeći Lilu. Gotovo je. Ne. Nije još. Trči, Džeki, trči! I juri Džeki koliko ga noge nose. Onda je odjednom začuo glasne duge dahtaje. To je za njim trčao Ben, već ga je sustizao grabeći dugim koracima. Tada se u trku još jednom osvrnuo – samo da provjeri dolazi li i Teri za njima. Dakako! Pa, ljepše je u troje! (Glušćević, 2003: 32)

Uzvratio se Ben, ali uzvrtili su se i njegovi prijatelji koji su ga sve vrijeme vjerno čekali. (Glušćević, 2003: 59)

Osim prijateljstva, kroz roman pratimo i ljubavnu priču Džekija i Lile, koji na kraju dobivaju zajedničke štence.

No, kada su se nakon dva mjeseca izlegli mladi, više nije bilo nikakve dvojbe. Jer, ako je netko nekome sličan kao jaje jajetu, onda je Lilino potomstvo bilo slično Džekiju. – Iste pametne oči, iste simpatične njuške – hvalila se uokolo Kata jer, kad bi sad pomislila na Džekija, vidjela ga je samo u najljepšem svjetlu. (Glušćević, 2003: 92)

5. ZAKLJUČAK

Tema ovog završnog rada bila je upoznavanje animalističkog svijeta spisateljice Maje Gluščević. Analizirajući odabrana djela *Bundaš iz petog be*, *Džeki zvani Simpa* i *Neman u gradskom parku* u kojima su psi posebno istaknuti likovi za razvoj radnje, upoznali smo se s likom psa i njegovom ulogom u animalističkoj književnosti. U Odabranim romanima analizirali smo funkciju i animalistički prikaz psa te specifične odnose koje likovi pasa uspostavljaju s dječjim likovima, ali i psima međusobno. Analizom animalističkog prikaza psa zaključili smo da su psi prikazani uglavnom realistično sa sporadičnim-naznakama antropomorfности. Realističnost u prikazu psećih likova vidljiva je kroz njihov vanjski izgled, način kretanja, određena ponašanja i prirodne pseće emocije, dok je prisutnost antropomorfности vidljiva u obrascima ljudskih ponašanja poput: emocija svojstvenim ljudima, mislima i razmišljanjima, prijateljstvima, neprijateljstvima, zajedništvu, požrtvovnosti. Osim uočavanja realističnih i antropomorfnih obilježja u animalističkom prikazu psa analizirali smo govor i komunikaciju pasa međusobno te s ljudima. Na osnovu te analize zaključili smo kako govor i komunikacija pasa s ljudima nije prikazana izravnim dijalogom, već je odraz pripovjedačeve interpretacije psećih promjena u ponašanju, pokreta i zvukova. Za razliku od komunikacije pasa i ljudi o komunikaciji pasa međusobno nismo mogli previše doznati jer psi u navedenim djelima komuniciraju na svom jedinstvenom jezičnom sustavu koji ljudima nije razumljiv ni blizak.

Analizu specifičnih odnosa pasa s dječjim likovima, ali i međusobno započeli smo prikazom uzajamne povezanosti djeteta i psa koju smo uočili kroz prikaze prirodne usmjerenosti dječjih likova prema psima te jednostavnog uspostavljanja bliskosti. Potom se u analizu uključuje i negativan aspekt odnosa djece prema psima, tj. loše postupanje sa psima. Ovaj aspekt problematike pokazao se vrlo zanimljivim jer se negativna ponašanja povezuju s djecom, dok se negativno ponašanje pasa, ako uopće postoji (vidjeli smo ga tek u liku Tigra), pripisuje negativnom odgoju i krivnja se prebacuje na vlasnika, tj. na dijete. Time se zapravo ističe stav implicitnog autora prema životinjama kao o isključivo nevinim bićima za čije je ponašanje odgovoran vlasnik, tj. čovjek. Naravno, ovaj aspekt ima i svoju

odgojnu ulogu jer autorica upućuje na važnost upućivanja djece kako se prema životinjama treba ophoditi s ljubavlju i pažnjom.

Briga i odgovornost djeteta prema psu kategorija je u kojoj smo uvidjeli važnost odgovornosti i brige djece za svoje životinje kako bi one bile sretnе, sigurne i zadovoljenih životnih potreba. Životinjski odnos prema ljudima najzastupljeniji je, pa je i u drugim romanima Maje Gluščević često upotrebljavan, motiv privrženosti psa svom malom vlasniku. Unatoč tome što su privrženost, bliskost i briga osjećaji koje i djeca usmjeravaju prema psu, kad pas te osjećaje uzvрати činom koji nadilazi očekivanja od životinje, to predstavlja iznimni događaj i realnu potvrdu našeg instinktivnog poriva da u ponašanju životinje upisujemo ljudske obrasce ponašanja i osjećanja.

Posljednja kategorija bavi se analizom psećih međuodnosa bez prisustva čovjeka pa tako pratimo prijateljstvo pasa Džekija, Terija, Lile i Bena te Bucka, Zmaja i Trefa, a naposljetku i ljubavni odnos Džekija i Lile. Na osnovu analize tih odnosa zaključujemo da odsustvom čovjeka psi poprimaju puno veći stupanj antropomorfности te da su na njih preneseni obrasci ljudskog ponašanja koji ostvaruju kroz svoja prijateljstva i zajedništvo, požrtvornost u prijateljskim i ljubavnim odnosima, iskazivanju rubno antropomorfnih emocija poput ljubavne ljubomore, a naposljetku stvaraju svoj vlastiti jezični sustav samo njima razumljiv.

Na kraju, važno je zaključiti kako sva navedena autoričina dijela uz prikaz čovjekova i životinjskog odnosa u sebi nose i pedagoške lekcije i poruke. Tako se svi negativni likovi na posljetku promijene i postanu bolji čime se djeci nastoje prikazati moralne vrijednosti s ciljem utjecanja na njihovo prosocijalno ponašanje i odgoj. Za sve to su upravo zaslužne životinje jer kako sama autorica ističe životinje, a naročito psi osim što ispunjavaju čovjekov život kroz ljubav i prijateljstvo potiču ga i na pozitivne životne promijene.

LITERATURA

Primarna literatura

1. Gluščević, Maja. 1987. *Bundaš iz petog be*. Zagreb: Mladost.
2. Gluščević, Maja. 1995. *Neman u gradskom parku*. Zagreb: Mosta.
3. Gluščević, Maja. 2003. *Džeki zvani Simpa*. Zagreb: Znanje d.d..

Sekundarna literatura

1. Batinić, Ana. 2013. *U carstvu životinja – animalističko čitanje hrvatskih dječjih časopisa*. Zagreb: Periodica Croatica.
2. Crnković, Milan. 1967. *Dječja književnost: Priručnik za studente pedagoških akademija i nastavnike*. Zagreb: Školska knjiga.
3. Crnković, Milan. 1984. *Dječja književnost: priručnik za studente i nastavnike*. Zagreb: Školska knjiga.
4. Crnković, Milan i Težak, Dubravka. 2002. *Povijest hrvatske dječje književnosti od početka do 1955. godine*. Zagreb: Znanje.
5. Diklić, Zvonimir, Težak, Dubravka i Zalar, Ivo. 1996. *Primjeri iz dječje književnosti*. Zagreb: DiVič.
6. Hamersak, Marijana i Zima, Dubravka. 2015. *Uvod u dječju književnost*. Zagreb: Leykam international d.o.o..
7. Hranjec, Stjepan. 1998. *Hrvatski dječji roman*. Zagreb: Znanje.
8. Hranjec, Stjepan. 2006. *Pregled hrvatske dječje književnosti*. Zagreb: Školska knjiga.
9. Kujundžić, Nada. 2015. Prijateljstvo djece i životinja: stvaralaštvo Maje Gluščević. *Književnost i dijete*, IV. 28-47.
10. Majhut, Berislav i Lovrić, Sanja. 2012. Najstarija animalistička tema u hrvatskoj dječjoj književnosti. U: *Kulturni bestijarij: II. dio: Književna životinja*. Ur. Suzana Marjanić i Antonija Zaradija Kiš, 827-847. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada, Institut za etnologiju i folkloristiku.
11. Skok, Joža. 1991. *Prozori djetinjstva I, Antologija hrvatskog dječjeg romana*. Zagreb: Naša djeca.
12. Težak, Dubravka. 1991. *Hrvatska poratna dječja priča*. Zagreb: Školska knjiga.
13. Težak, Dubravka. 2008. *Portreti i eseji o dječjim piscima*. Zagreb: Tipex.
14. Visković, Nikola. 2009. *Kulturna zoologija – što je životinja čovjeku i što je čovjek životinji*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk.
15. Zima, Dubravka. 2011. *Kraći ljudi – povijest dječjeg lika u hrvatskom dječjem romanu*. Zagreb: Školska knjiga.

IZJAVA O SAMOSTALNOSTI RADA

Ja, Ivona Iveljić izjavljujem da sam ovaj završni rad izradila samostalno, da je završni rad izvor vlastitog rada i istraživanja te da pri izradi nisu korišteni drugi izvori osim navedenih.